

Tuinders leren van tuinders

Oogst 2021

Tuinders leren van tuinders

Uitwisseling van kennis, ervaring en inspiratie is waardevol voor tuinders. Maar er is altijd (meer dan) genoeg werk op een tuinderij. En het valt niet mee om tijd te vinden eens rustig bij een ander te gaan kijken.

Ketenorganisatie Bionext en de Vereniging van biologische tuinders: *De BioTuinders* hebben samen “Tuinders leren van tuinders” opgestart. Het idee is simpel: Een tuinder gaat één dag op een ander bedrijf werken. En de tuinder van dat andere bedrijf komt ook een dag bij tuinder één werken. Aan het eind van de werkdag nemen ze de tijd om samen door te spreken wat ze is opgevallen, wat ze gezien hebben en welke tips ze hebben. Na één seizoen hebben we de lessen op een rij gezet.

Je vind hier praktische observaties van tuinders over samen werken, inrichting van de tuinderij, de teelt en vermarkting. Disclaimer: verwacht geen gepolijste verhalen of kant-en-klare oplossingen; het zijn losse observaties, maar ze kunnen je aan het denken zetten. Met dank aan Elze, Arjen, Maarten, Esther, Rick, Floor, Luuk, Peter, Herman-Jan, Simone, Jessica, Mieke en Cecile!

Samen werken

Er zijn weinig tuinderijen waar iemand écht helemaal alleen werkt. Meestal zijn meer handen nodig. Dat kan je zo organiseren dat er één Tuinder de baas blijft. De andere werkers; vrijwilligers, stagiaires of medewerkers staan in een gezagsverhouding. Maar je kunt ook de verantwoordelijkheid delen. Via een maatschap of onder-aanneming. Startpunt blijft dat je moet nadenken over wat bij je past.

NB: in het onderstaande hebben we het soms over Tuinders en tuinders. De Tuinder met een hoofdletter is degene die het bedrijf heeft opgericht of de eigenaar is.

Dienstbetrekking

- ✓ Op kleine tuinderijen zie je niet vaak mensen in dienstbetrekking. Dit omdat het werk onregelmatig is verdeeld over het jaar en het Cao-loon vaak hoger dan je eigen salaris. Een idee: Je kunt ook zoeken naar een medewerker met vast contract die wisselende uren door het jaar heen werkt. Op de tuinderij zijn er periodes met meer en minder werkdruk. Een medewerker met een vast contract kun je jaarrond voor zeg 12 uur betalen, maar in de zomer meer laten werken en in de winter minder.

Vrijwilligers

- ✓ Heb je veel losse vrijwilligers dan moet je veel basisdingen opnieuw uitleggen.
- ✓ Je kunt kijken of je vrijwilligers kunt indelen op vaste dagen of dagdelen. Dan ontstaat er een vaste club, waardoor er meer rust en routine kan ontstaan.
- ✓ Samen eten tijdens een goede lange pauze zorgt voor binding met het bedrijf.
- ✓ Iedere dag een gezamenlijke start, goede instructies geven, daar de tijd voor nemen en de klussen verzamelen op een planbord.

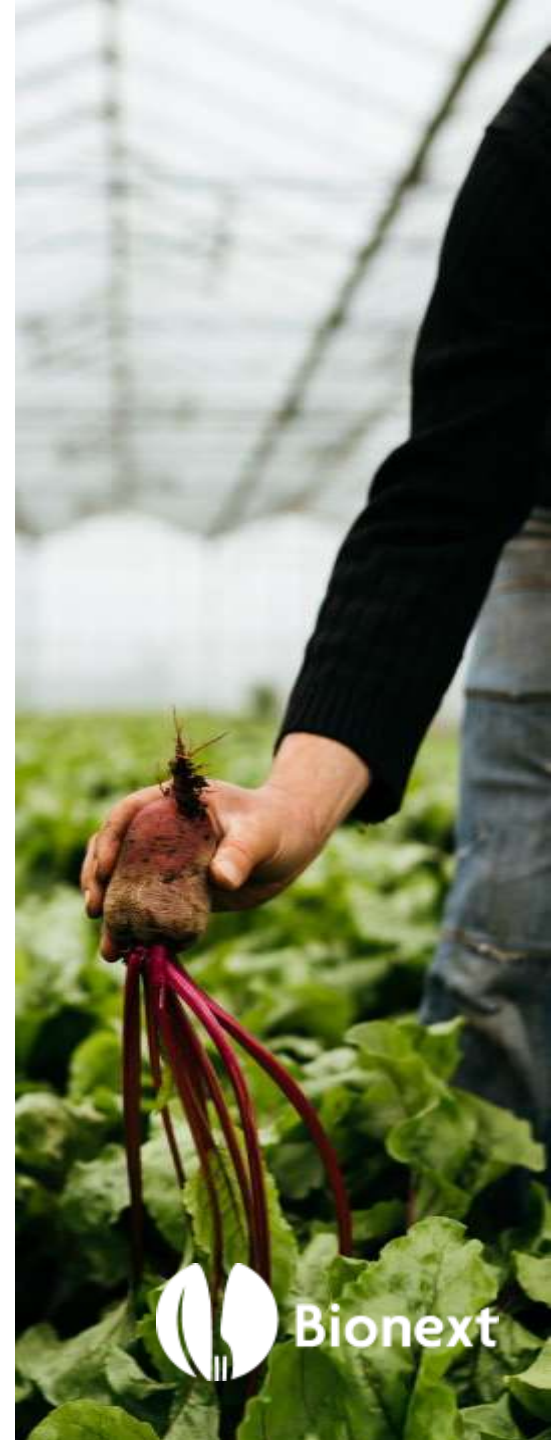
Verantwoordelijk delen

- ✓ Je kunt bijvoorbeeld een zelfstandig ondernemer inhuren voor 'loonwerk'. Die ondernemer krijgt dan een taak die hij naar eigen inzicht kan uitvoeren. Hierbij blijft de tuinder in principe 'de baas', maar de uitvoerende krijgt wel de vrijheid en verantwoordelijkheid de opdracht naar eigen inzicht te volbrengen. Maar je kunt ook een maatschap of v.o.f. oprichten. Hierbij zijn de tuinders in principe gelijkwaardig in hun bevoegdheden en verantwoordelijkheden.
- ✓ Niet iedere samenwerking slaagt. De Tuinder verwacht dat de nieuwe maat of partner dezelfde verantwoordelijk voelt als hij en ook deelt in de niet-leuke klussen. Dat is niet automatisch zo. En niet alles meer zelf kunnen bepalen, is vaak slikken.
- ✓ Bij een tuinderij waar vrijwilligers en tuinders zelfstandig werkten, initiatief namen en ook daarop waren uitgekozen noteerde een tuinder: 'neventaken' lijken goed te zijn georganiseerd / geïntegreerd in de dagelijkse gang van zaken. Het lijkt vanzelf te gaan dat er koffie & thee gezet wordt, de was wordt gevouwen, etc.

Werkplanning en winstdeling

- ✓ Een andere observatie; dingen die je kennis vergroten (info over een bepaalde ziekte of gereedschap) worden vaak naar achteren geschoven en eenmaal thuis ben je er te moe voor. “o ja, dat had ik eigenlijk gisteravond nog even willen opzoeken”.
- ✓ Het materiaal lijkt goed georganiseerd: dozen voor klein gereedschap, rekken voor tuingereedschap. Toch, als ik iemand vraag naar staaldraad, blijken er wel 3 potentiële plekken te zijn waar het zou kunnen liggen.
- ✓ Een voorbeeld van winstdeling bij een Tuinder met enkele tuinders; basis is de winst van het voorafgaande jaar. Hier wordt een -door de Tuinder bepaald- bedrag vanaf gehaald als buffer/calamiteitenfonds. Wat overblijft wordt omgeslagen naar het aantal gewerkte uren van alle tuinders bij elkaar. Het uitbetaalde uurloon ligt nog iets onder dit berekende uurloon, omdat je van tevoren nog niet weet hoe dit jaar zal verlopen. Als de jaarcijfers bekend zijn, kan dit eventueel nog naar boven aangepast worden.

Vermarkten

Het is een ander woord voor iets verkopen. Via de groothandel, eigen winkel, groentepakketten of zelfoogst-systemen. Maar dan moet je wel op het goede moment wat te verkopen hebben en het ook kunnen bewaren en schoonmaken. Hier vind je de observaties over relatie teelt en aanbod van product, oogst, opslag en prijzen.

Assortiment/rassen

- ✓ Rasverschillen kunnen oogstmoment en ritme beïnvloeden. Zoals bij de stamslaboon. Wij gebruiken Maxi, terwijl de andere tuinder het ras Domino gebruikt. Domina plukken ze tweemaal: dus alleen voorpluk en dan leegoogsten. Dit in tegenstelling tot Maxi die we een meerdere keren plukken.
- ✓ Wat een idee: drie rassen suikermals direct (voor)zaaien. Wij planten een aantal series na elkaar om oogst te spreiden, maar je kunt dus ook drie verschillende rassen (van Bingenheimer) tegelijk zaaien die alle drie na elkaar oogstbaar zijn.

Oogst, schonen en opslag

- ✓ Goede waterdruk bij spoelplaats, je kunt met twee mensen tegelijk spoelen.
- ✓ Diagonaal plankje in kratten. Om kratten te halveren kun je diagonaal een plankje plaatsen. Je kunt dan makkelijk producten scheiden of twee kleinere kratten in een grote doen.
- ✓ Een handige oplossing voor korte opslag van groente als courgettes en bonen als je geen of te weinig koelruimte hebt: Aan de noordzijde (schaduw) van de schuur lange tafels/ kasten waar kisten met courgettes / tomaten / bonen staan. Door een vochtige theedoek erop blijft het goed.

Vermarkten

- ✓ Tuinders kopen voor hun groentepakketten vaak wat bij van een groothandel. Er zijn ook groothandels die jouw product kopen, als je te veel oogst hebt voor je eigen afzetkanalen.
- ✓ Ondernemen moet je leren. Geld vragen voor je product vraagt lef. We moeten allemaal juist meer betalen voor goede, gezonde en duurzame voeding. De aarde vraagt dat. Je moet de hele prijsdiscussie omkeren: goedkoop is duurkoop. En wij als tuinders moeten daar nog meer aan meewerken: meer vragen voor je product is een missie. Het is de hefboom om mensen uit te leggen wat er (op aarde en in de wereldeconomie) aan de hand is. Onze prijs is het zout en vooral de peper in de broodnodige (landbouw)transitie.
- ✓ Ik zie veel lagere prijzen dan ik gewend ben voor de venkel. Maar deze teler teelt veel van dit product en levert ook aan andere telers en de groothandel. Dus dan kan het misschien wel weer uit.

Prijsberekening

Jaarrond doorrekenen van waarde groenteabonnement

- ✓ Wanneer de oogst voornamelijk van eigen grond komt stoppen we met berekenen van de waarde van de inhoud van een krat. Beter is het jaarrond beeld te houden van de waarde van de inhoud.

Fruittassen

- ✓ We vinden de opzet van de fruittassen van de tuinder die we bezochten interessant. Ze hebben twee soorten: de 1kilo tas met 2 á 3 soorten en de 2kilo tas met 3 soorten.

De teelt

De teelt gaat niet alleen over agronomie, over zaaien, bemesten en oogsten. Het gaat ook over wat mechanisatie gereedschap en faciliteiten

Zaaien

- ✓ Wij zaaien zelf heel veel voor. Denk aan boontjes, courgette, pompoen. Maar we gaan overwegen dit minder te doen. Het is makkelijker om direct in de volle grond te zaaien, tegelijkertijd is de ervaring dat de planten dan ook beter weg groeien.
- ✓ Een andere teler noteert juist een overdekte opkweekplek als inspirerend!
- ✓ Deze tuinder heeft wekelijkse zaairondjes. Een vast ritme voor teelt.
- ✓ Een simpel handigheidje die wij (nog) niet toepassen: met bakstenen en een zeil een bak water maken om plantgoed in te dompelen. En dit op werkhoogte brengen met twee pallets. Simpele oplossing die niet veel hoeft te kosten.

Teelt en bemesting

- ✓ Je kunt courgette ook opbinden (zie foto, courgette kan omhoog groeien)
- ✓ Bemesten kan met vegan korrels in combinatie met compost (zie foto vegan korrels)
- ✓ Wij oogsten veel in delen. Dus steeds de grootste er uit. Het nadeel hiervan is dat we veel onkruid krijgen en dat groenbemester er pas laat op kan.
- ✓ Voor- en nateelten zijn veel werk, leveren ook op en brengen risico met zich mee dat je te vroeg moet oogsten.
- ✓ Verschil in opzet teeltbedden. Observatie: de teeltbedden hier zijn iets smaller, en ook iets vlakker. Hoe ziet dit er uit als er wateroverlast is?
- ✓ Ik werk met vast bedden en lopen over de bedden is voor mij *not done*. De bodem bij de tuinder die ik bezocht was voor mij erg hard. Bij mij kun je je hand erin steken. Maar zelfs zonder die doorlatende grond groeide alles mooi weg.
- ✓ Meerdere observaties over verschil in telen op de klei (zwaar) en op het zand of de zavel.

Mechanisatie

- ✓ Wij maken de gaten voor de prei altijd met de hand, maar tijdens het meewerken gingen we preiplanten en merkte ik hoeveel makkelijker het is als er een pons achter de trekker hangt.
- ✓ Ik heb op die HAK vingerwieder gereden. Een machine waar ik altijd bij sta te likkebaarden om er achter te komen dat hij met mijn formaat toch wel erg zwaar en lastig te bedienen was. Ik wist al dat mijn bedrijf niet is ingericht op mechanisatie anders dan een kleine tweewielige trekker en nu zag ik ook echt hoeveel manoeuvreerruimte je nodig hebt om er fatsoenlijk mee te werken.
- ✓ Mogelijkheden gezien van automatisering beregening installatie, druppelslang en bovengronds.
- ✓ De keuze tussen lange termijn investering in bijvoorbeeld beregening tegenover korte termijn arbeid met de hand blijft soms jarenlang liggen.

Faciliteiten/gereedschap

- ✓ Observatie: veel 'hardware' is goed verzorgd: het rek voor de schoffels is mooi gemaakt, de plek voor de compost is goed georganiseerd en aangegeven wat waar moet komen), er is een mooie plattegrond voor de zelfoogsters.
- ✓ De tuinders hebben allemaal hun eigen mes op zak. Alleen voor de vrijwilligers zijn er plaatsen voor messen.
- ✓ Handige gereedschappen, een rek om een krat met een hand te kunnen tillen (zie foto hiernaast)
- ✓ Handige handgereedschappen (zie foto, hoewel ze in de lucht hangen)

Glazen kas of plastic tunnelkas

✓ Observatie bij een oude, lage glazen kas. Ik was benieuwd hoe hij beluchting heeft geregeld in een lage kas en dat je dus zonder enorm geavanceerde technieken goed kan telen. De berekening zorgde ook voor koeling. Dagelijks oogsten van kasteelten is noodzakelijk, zoals frambozen en komkommer. Voor aubergine, paprika, tomaat kan dat om de dag. Opbinden en verhangen is met lage kas te doen zonder trapje of verhoging. Maar wel onrijpe vruchten op de grond... en meer blad eraf. De meer gedrongen soorten leken me handiger. Er staan best veel grote bomen in de buurt maar daar lijkt de kas geen hinder van te hebben. ik was er wel rond midzomer met een hoge zon... De vaste paden waren verhard wat lekker werkt.

✓ Bij een tuinder met meerdere tunnelkassen: In elke tunnel/kas staat een aantal gewassoorten. Ik denk dat dit zo gegroeid is omdat in de loop der tijd het aantal kassen is toegenomen. Eén (of twee) gewassen per tunnel zou misschien beter werken, maar dat geeft wel een lastige overgangsperiode als je het conform vruchtwisseling wilt doen.

Glazen kas of plastic tunnelkas

- ✓ Observatie bij bovendraad tomaten installeren: zorg voor voldoende trappen en krukjes voor werk dat je met meer personen en boven je macht moet doen.
- ✓ Als ik ooit nog een tunnelkas neerzet, dan wordt het er zo één als die van Peter en Petra: wat een praktisch en robuust ding.

Bedrijfsinrichting

Bij de start goed nadenken over de inrichting en -als je de kans hebt- investeren in enkele basisvoorzieningen zoals beregening, een tunnel of de juiste mechanisatie, bespaart je als tuinder veel geploeter gedurende je opstartjaren en daarna.

Goede start

- ✓ De basisstructuur van je bedrijfsindeling en de keuzes in werktuigen & materialen, doet veel aan hoe efficiënt en makkelijk je kan werken. Grondige keuzes en meer investering loont.
- ✓ Het beste voorbeeld is de beregening: door de hele tuin ondergronds aangelegd, met om de paar bedden aansluitingen in de paden. Als je wilt beregenen, hoef je alleen maar een licht plastic sproeiertje in te prikken en voila: water. Simpel, effectief, weinig werk, geen gesleep met palen en slangen en je kan heel gericht beregenen.
- ✓ Maar daarvoor moet je wel geld hebben: Er is voor de start goed nagedacht over de indeling en de inrichting van het bedrijf en er was, dankzij de stichting, geld voor investeringen. Deze tuin is opgezet door een stichting met een actief bestuur dat fondsen heeft weten te werven voor deze investeringen.
- ✓ Soms neem je ook een tuin over en doe je het met de spullen die je aantreft.

Overhoekjes

- ✓ Er zijn hier veel meer 'overhoekjes' die toch gecultiveerd zijn. Er zijn twee vrijwilligers die de plekjes met bloemen geheel verzorgen. De Tuinder heeft hier geen omkijken naar. Er zijn ook 'overhoekjes' waar groenten verbouwd worden: het beheer hiervan wordt meegenomen door de tuinders.
- ✓ Deze groente-overhoekjes maken dat sommige groenten wel 2 of 3 keer voorkomen op de tuin, ook buiten het betreffende vruchtwisselingsvak. Voor mij maakt dit het geheel onoverzichtelijk (en onpraktisch met oogsten). Ik zie echter ook de andere kant: op onze tuin gaan we niet overgebleven plantgoed een nieuwe plek geven, maar daardoor zijn er meer braakliggende overhoekjes, wat een slordiger indruk geeft. Ik zou ook wel twee vrijwilligers willen die deze hoekjes met bloemen verzorgen ;-)

Diversen

- ✓ Eenduidige, overzichtelijke inrichting werkt echt fijn en goed.
- ✓ Een landschapsarchitect betrekken is helemaal zo gek nog niet.
- ✓ Het ontwerp van de composttoilet neem ik mee in mijn gedachten voor als wij dat ooit nodig hebben.
- ✓ Binnenruimte: Het eerste wat me opviel was de leuke mengeling van binnenruimtes en kas. Met goedkope materialen een warme en professionele uitstraling

De vereniging voor biologische tuinders is er voor biologisch gecertificeerde tuinderijen én tuinderijen die dat nog niet zijn, maar wel willen. Doel van de vereniging is deze tuinderijen een stem te geven in de ontwikkelingen binnen de biologische sector en de belangen van de tuinbouw te behartigen. De vereniging is lid van het Biohuis en een platform voor het uitwisselen van kennis en ervaring.

Bij voorkeur in de wintermaanden organiseren we activiteiten, zoals een lezing of een excursie. Maar leden kunnen zich ook inschrijven op een mailinglijst voor kennisuitwisseling.

Samen staan we sterk! Daarom nodigen we alle biologische tuinders van harte uit om lid te worden van de BioTuinders. Ook bedrijven die nog niet officieel gecertificeerd zijn, kunnen (aspirant-)lid worden. Kijk op www.debiotuinders.nl

Ketenorganisatie Bionext

Wij zetten ons in voor meer biologische landbouw en voeding in Nederland. Dit doen we door het organiseren van events, campagnes, (inter)nationale kennis- en onderzoeksprojecten en vakbeurzen. We verbinden zo elke schakel in de biologische keten van boer tot bord.

Onze organisatie wordt gedragen door 3 verenigingen:

- **Biohuis** voor boeren & telers
- **BioNederland** voor handel & verwerking
- **Biowinkelvereniging** voor speciaalzaken.

“Bionext zet zich in voor meer biologische landbouw en voeding in Nederland.”

www.bionext.nl

